

भोलानाथ पौडेल,

फलेवास नगरपालिका-१, कार्कीनेटा पर्वत ।

सम्पर्क मो.: ९८४५५९०५४८, ईमेल : paudelvola@gmail.com

समृद्ध प्रदेशका लागि युवा स्वरोजगार: सम्भावना र चुनौति

प्राकृतिक श्रोत साधनको धनी देश नेपाल विश्वकै ठूला दुई देश चिन र भारतको बिचमा रहेर दक्षिण एसियाको मात्र नभई विश्वकै जनतालाई लोभ लाग्दो हावापानी, कच्चापदार्थ, बृहत सम्भावना र मनोरमताको श्रोत भई क्षेत्रफलका हिसाबले एक लाख सड्चालिस हजार एक सय एकासी वर्ग किलोमिटरमा फैलिएको भएतापनि अनगिन्ति सम्भावना बोकी सक्षम र जागँरिला युवा जन्माउने यस्तो राष्ट्रलाई सलाम छ । समानुपातिक र सकारात्मक प्रतिष्पर्धाका साथ तिव्र विकास गर्न नेपाललाई संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरि विभाजन गरिएको छ । संघ एक जहाँ केन्द्रिय सरकार, सात वटा प्रदेश सरकार र सात सय त्रिपन्न स्थानीय सरकार गरी विभाजन भएको नेपाल प्रत्येक स्थानीय तहमा केही न केही महत्वपूर्ण एतिहासिक तथा महत्वपूर्ण श्रोत साधनले चर्चित रहेका छन् र सम्भाव्यता कार्यान्वयनका लागि परिर्खरहेको देखिन्छ । नेपालमा रहेका प्राकृतिक श्रोत साधनलाई उच्चतम प्रयोग गर्नमा युवाहरूलाई आकर्षक योजनाहरू लागु गरि स्वरोजगार मार्फत बचत सिर्जना तथा परिचालन साथै आर्थिक र सामाजिक उन्नति हाँसिल गर्ने लक्ष्य रहेको विषय सबैमा जानाकारी नै रहेको छ । उक्त लक्ष्य हाँसिल गर्न युवा स्वरोजगारमा जोड दिन आवश्यक देखिन्छ तर पूर्ण स्वरोजगारको अवस्थामा पुग्न केही चुनौतिहरू समना गर्नुपर्ने हुन्छ, जसलाई सामान्य रुपमा लिन भने हुँदैन ।

सात प्रदेशहरू मध्ये पूर्व वा पश्चिमतर्फ जतावाट गन्दा पनि चारौँ स्थान अर्थात देशको बिचमा रहेको प्यारो प्रदेशको नाम हो गण्डकी प्रदेश । यसै प्रदेश अन्तर्गत उत्तरमा रहेको मुस्ताङ जिल्लावाट बगन सुरु गरेको कालिगण्डकी नदी जलबिद्युत, प्राणिमा मनोरमताको श्रोत र सिंचाईको सम्भावनाको गित गाँउदै विकासका सम्भावनाहरू छाड्दै गण्डकीको नामले लुम्बिनी प्रदेश तर्फ लागेको छ जसको प्यारो नामको आधारमा प्रदेशको नाम नामाकरण रह्यो । नेपालका जम्मा सतहत्तर जिल्लाहरू मध्ये एघारवटा जिल्लाहरू समेट्दै २१८३८ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफलमा फैलिएको गण्डकी प्रदेश देशकै नमुना र विकासको लागि आशलाग्दो प्रदेशको रुपमा धेरै सम्भावना सँगै केही चुनौतिका साथ उपस्थित हुँदै आएको छ । जम्मा ८५ स्थानीय तह रहेको यस प्रदेशमा विभिन्न जातजाती गरी ३११२५८७ मानिसहरू बसोवास गर्ने गर्दछन् जसमा करिब चौध लाख युवाहरू रहेका छन् जुन युवाहरू उत्पादनशिल क्षेत्रमा कार्य गर्न योग्य छन् तर बिडम्बना करिब चार लाख भन्दा धेरै युवाहरू वैदेशिक रोजगारको शिलसिलामा बाहिरी राष्ट्रहरूमा आफ्नो मूल्यवान श्रम सस्तोमा बेचिरहेका छन् । सामान्यतया समशितोष्ण हावापानी पाइने यस प्रदेशमा बसोवासका लागि अति उपयोगि मानिन्छ साथै कृषि, ब्यापार, उत्पादनमुलक उद्योग आदिका लागि प्रचुर सम्भावना रहेको छ । प्रदेश समृद्ध हुनकालागि

प्रदेशमा बसोवास गर्ने स्थानीहरू समृद्ध हुन आवश्यक छ, स्थानीय समृद्ध बन्नकालागि युवाहरू उत्पादनशिल क्षेत्रमा तल्लिन रही उचीत योजनाका साथ श्रम, सिप र प्रविधि प्रयोग गरी उत्पादनका साधनहरूलाई उच्चतम प्रयोग गर्न आवश्यक रहन्छ । श्रम खर्चिने भनेकै युवा हो, किनकी बच्चा, किशोर र बृद्धहरूको योगदान नगन्य रूपमा मात्र रहेको हुन्छ । आधुनिक प्राविधिक शिक्षाका साथै सिप सिकी श्रोत साधनको खोजी गरी उपयोगिताको सिर्जना गरी आर्थिक उपार्जनमा युवाहरूले समय खर्चिन सकेमा समृद्ध प्रदेशको सपना साकार हुन त्यति कठिन छैन ।

हिमाल पारिको जिल्ला भनेर चिनिने मुस्ताङ जिल्लामा रहेको मुक्तिनाथ मन्दिरले धार्मिक तिर्थालुको रूपमा त्यसैगरी पहाड, हिमाल र खोलानालाले मनोरमका रूपमा पर्यटकहरूलाई आकर्षण गरेर बोलाउने गर्छ, जसले पथप्रदर्शक, होटेल व्यवसाय तथा अन्य व्यवसायको सम्भावनालाई देखाएको छ । प्रकृतिवाट निशुल्क उपहार जम्मु, प्राकृतिक औषधिको रूपमा टिमुर, फलफुलमा स्वादिष्ट स्याउ, तरकारीमा मिठो आलु जस्ता कृषि जन्य सामाग्री उत्पादन साथै परम्परागत सिपमा आधारित राडी पाखि बुन्ने लगायतका व्यवसायको सम्भावना रहेको छ, जसलाई युवाले आफ्नो सिप, क्षम शक्ति खर्चिएर स्वरोजगारी बनी आर्थिक क्रान्ति गर्न सक्छन् जसले समृद्ध प्रदेश बनाउन टेवा पुग्ने छ । बेनीमा रहेको यासागुम्बा, टिमुर, पाँचऔले जस्ता जडिबुटीहरू बेक्कारमा खेर गएका छन्, यस्ता खेर गएका जडिबुटीहरूको सिमित चुनौतिका कारण उच्चतम प्रयोग गर्न सकिएको छैन, यिनलाई प्रयोगमा ल्याउन युवा शक्तिको अति नै आवश्यक रहेको देखिन्छ । बाग्लुङमा रहेका फाँटहरूमा आधुनिक खेति प्रणालि बाट कृषि कार्य गर्न सकेमा मनग्य आमदानीका साथ स्वरोजगार सहित थप रोजगार सिर्जना गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ । देशको चौथो तथा गण्डकी प्रदेशको सबैभन्दा सानो जिल्ला पर्वत जिल्लामा अल्लो खेति तथा अल्लो वाट सामान उत्पादन गरेर विश्वलाई नेपालको बारेमा चिनाउन सक्नु पर्छ । अदुवा, कफी र अलैंचि जस्ता नगदे बालिको प्रचुर सम्भावना रहेको पर्वतमा सहि सदुपयोग गर्न सकिएको छैन । गुप्तेश्वर गुफा, अग्ला भोलुङ्गे पुल, नदीनालाले पर्यटकलाई बोलाइरहेका छन्, जसले युवाहरूलाई होटेल व्यवसायको लागि ध्यानाकर्षण गराएको कारणले व्यसायमा युवा मोहित देखिन्छन् जसले स्वरोजगारका साथ थप रोजगार सिर्जना भएको मुनाहरू देख्न सकिन्छ, पक्कै पनि यसले हाम्रो गण्डकी प्रदेशलाई समृद्ध बनाउन इटा थप्ने काम गरेको छ । धौलागिरी, माछापुच्छ्रे, अन्नपूर्ण हिम शृङ्खला, मनाङमा तिलिचो, कास्कीमा फेवाताल, नवलपरासीमा सास्वतधाम, गोरखामा गोरखा दरबार जस्ता एतिहासिक तथा मनोरम दृश्यका लागि पर्यटन व्यवसायको सम्भावना, नवलपरासी, स्याङ्जा लगायतका जिल्लामा कृषिको सम्भावना, गोरखामा पशुलापलनको सम्भावना, एघार वटै जिल्लामा रहेका प्राकृतिक सम्पदा, नदिनाला, खेति योग्य जमिन, खानीजन्य कच्चापदार्थ सामग्रीको उपलब्धता रहेको छ । बन पैदावर उद्योगका लागि चाहिने कच्चा पदार्थ, कृषि जन्य सामाग्रीको सम्भावनाको प्रचुरता, पर्वतको फलामखानी बाट फलाम उद्योगका लागि चाहिने कच्चा पदार्थ जस्ता धेरै श्रोत साधनले धनी छ गण्डकी प्रदेश ।

सामाग्री उपलब्धताको सम्भावना अब धेरै भनी राख्नु नपर्ला । बनजन्य, खनिजन्य, कृषिजन्य, उद्योगजन्य र पर्यटनजन्य श्रोत साधनहरूको चर्चा धेरै गरेँ यिनलाई परिचालन गर्ने युवा होलान तर

अरुपनि थप श्रोत र साधन पनि आवश्यक पर्छ जुन मुख्य हुन प्रविधि र आर्थिक । नेपाल गरिब देशमा गनिने राष्ट्र भएको कारण यो प्रदेश पनि गरिबीकै सिकार हुदै आएको छ, जहाँ गरिब जनताहरु बसोबास गर्छन जसको लगानिको क्षमता औषतमा न्यून रहन्छ र सरकारको राजश्व संकलनमा कमी हुने र आर्थिक अभावका कारण आधुनिक प्रविधि भित्र्याउन चुनौती देखिने गरेको छ । जसले बेरोजगारीको सिर्जना भई बाहिरी देशमा श्रम शक्ति पलायन हुने गरेको देखिन्छ, यसरी श्रम शक्तिलाई नेपालमै राख्न सरकारलाई चुनौती देखिन्छ । यस प्रदेशले युवा लक्षित कार्यक्रमहरु संचालन गर्दै आएको कारण केही युवाहरु उत्पादनशिल क्षेत्रमा तल्लिन रहेको देख्न सकिन्छ तर उच्च जोखिमका कारण सबै युवाहरुले चासो देखाएको पाइदैन । उत्पादन भएपनी बजारीकरणको समस्या भेल्लुपरेका अवस्था हाम्रै आँखा अगाडी देखिन्छन् । यस्ता समस्या समाधान गर्ने जिम्मेवारी सरकारको हुन्छ र तत्काल समाधान गर्नुपर्छ अनी एयटा भएपनी चुनौती कम भएको महशुस हुनेछ, युवालाई स्थानीय व्यवसाय प्रति थप आकर्षित बनाउने निश्चय नै छ । युवा लक्षित आर्थिक साहयता तथा अनुदानका कार्यक्रमहरु बढाएर बजारीकरणको उचीत प्रबन्ध मिलाउन सकेमा युवा स्वदेशमै आकर्षित भई व्यवसाय संचालन गर्नेछन्, वस्तु तथा सेवा उत्पादन गरी विक्रि वितरण मार्फत नाफा कमाउनेछन् र नाफाको केही भाग सरकारलाई कर तिर्ने छन् जसले सरकारलाई पूँजी सिर्जना गर्नमा टेवा पुग्ने छ ।

रूपान्तरणका लागि युवावाट मात्र सम्भव छ । स्वदेशमै युवालाई स्वरोजगारको लागि वातावरण सिर्जना गर्न सकेमा मात्र समृद्धको सपना देख्न सकिन्छ अन्यथा सपना नदेखेकै राम्रो हुन्छ । युवा शक्ति मिले हो भने जे गर्न पनि सकिन्छ त्यसैले लगानीको उचित वातावरण सिर्जना तथा लगानीको श्रोतका लागि सहजिकरण गरेर उद्यम संचालन गर्न उत्प्रेरीत गराउन सके विदेश पलायन हुने युवा शक्ति रोकीन पुग्छ । “एक युवा, एक उद्यम”, नीति लिएर सरकार अगाडि बढ्नुपर्छ जसले स्वरोजगार सिर्जना गर्ने छ, यसरी स्वरोजगार सिर्जना गरिसकेपछि सबै उद्यमीहरुलाई बिकाशसिल करको दायरामा ल्याउनुपर्छ र कर तिर्न तयारी बनाउनुपर्छ । यसरी कर मार्फत सरकारको राजश्वमा वृद्धि हुनेछ र सरकार समृद्धको सास फेर्नेछ । यस प्रदेशमा कतिपय खेतियोग्य जमिन बाँझो रहेको पाइन्छ, यसको मुख्य कारण लगानी बराबर उत्पादन नहुनु किनकी परम्परागत खेति गर्न बाध्य छन् स्थानीय बासिन्दाहरु, हो यसलाई आधुनीकरण गर्नुपर्छ र लगानीको सुनिश्चितता गर्नसकेमा कृषि क्षेत्रमा युवाहरु आकर्षित हुन्छन् जसले स्वरोजगारीको संख्या बढाउन सहयोग पुग्नेछ । यस्ता चुनौतिहरु सजिलै सामाना गर्न सकिन्छ भन्छु म किनकी सरकारले प्रवर्द्धन नीति मार्फत प्रोत्साहन गरी नयाँ प्रविधिलाई अनुदानको रुपमा उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

प्रदेश समृद्ध हुनकालागि स्थानीय तह समृद्ध हुनुपर्छ, स्थानीय तह समृद्ध हुनकालागि स्थानीय तहका वाड समृद्ध हुन आवश्यक हुन्छ, वाड समृद्ध हुनकालागि वाड भित्रका परिवार समृद्ध हुन आवश्यक हुन्छ र अन्तत परिवार समृद्ध हुन परिवारको उत्पादनशिल सदस्य युवा स्वरोजगार हुनुपर्छ तब मात्र प्रदेशको समग्र विकास हुनेछ र समृद्ध प्रदेशको रुपमा चिनाउन पाइने छ । अब स्वरोजगारको सम्भावना खोजेर कार्यान्वयन गर्ने कर्तव्य प्रदेश सरकार र प्रदेश अन्तर्गतका सम्पूर्ण स्थानीयको हुन्छ, कुनै एकले मात्र गरेर समाधान हुने कुरा पनि हैन जसमा सहयोग भने राष्ट्रिय देखि अन्तराष्ट्रिय सम्मको आवश्यक रहने

छ । प्रदेश भित्र रहेका श्रोत साधनको अध्ययन गरि सम्भाव्यता खोजी गरी उचित योजना बनाई सामुहिक रूपमा युवाहरूलाई उद्यम संचालन गर्ने काममा सरकारले सहयोग गर्नु पर्दछ । उद्यम संचालन गर्दा आइरहने साना तिना चुनौतिहरू समाधान गर्ने क्षमताका लागि क्षमता विकास जस्ता तालिमहरूको आयोजना गरी युवालाई उत्साहित गर्न सकिन्छ । भन्नुभेटिलो ऋण लिने प्रक्रियालाई सहज रूपमा रूपान्तरण गरेमा युवा आकर्षित हुनेछन् ।

जहाँ जोखिम हुन्छ त्यहाँ नाफा हुन्छ । सम्भावनाले चुनौति सिर्जना गर्ने हो, चुनौतिले सम्भावना हैन त्यसैले उद्यममा प्रगति गर्ने आधार नै यहि हो जुन युवावाट मात्र सम्भव छ । अरुले दिएको रोजगार गर्नुभन्दा आफैले सिर्जना गरेको स्वरोजगार गर्नु धेरै ठुलो कुरा हो, किनकी आफै मालिक अनि आफै कामदार । सम्भावनाको खोजी गरी आफै उद्यम संचालन गर्न सकेमा आफु स्वयम, परिवार अनि प्रदेश हुँदै राष्ट्र समृद्धको सपना पुरा गर्न कुनै कठिनाई हुने छैन । आजै, अहिले नै युवा लागौं र उद्यम संचालन गरौं । स्वदेशमै उद्यम संचालन गरियो भने युवाहरू एक भै आएका चुनौतिहरू सहजै प्राप्त गर्न सकिने छ । युवाले आफ्नो लागि गर्नु भनेकै, आफ्नो, परिवार र प्रदेश हुँदै राष्ट्रकालागि हो त्यसैले हरेक युवाले केवल आफ्नालागि उद्यम संचालन गर्नु भनेको समग्र समृद्धकालागि हो जसले समग्रतामा सकारात्मक असर गरी प्रदेश समुन्नत बन्नेछ ।

अन्ततः : सम्भावनाले हो चुनौति सिर्जना गर्ने, उपयुक्त निर्णयले चुनौतिको समना गर्न सहज हुनेछ, युवा स्वरोजगार बनेर समृद्ध गण्डकी प्रदेश निर्माण गर्न सबै जुटौं । जय गण्डकी प्रदेश ।